

KOORDINACE DŮCHODOVÝCH SYSTÉMŮ V ZEMÍCH EVROPSKÉ UNIE

Ilna Kostadinovová

Abstrakt:

Systemy důchodového zabezpečení představují z dlouhodobého hlediska realizaci právem garantovaného práva na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří. V průběhu ekonomicky aktivního života se však může jednotlivec ocitnout v situaci, kdy bude nutné zohledňovat pracovní aktivity vykonávané ve více zemích. Cílem předloženého příspěvku je analýza koordinace sociálního zabezpečení v zemích Evropské unie s důrazem kladeným na praktickou stránku aplikace důchodových systémů spočívající v započítávání potřebných dob pojištění a vyplácení dávek do zahraničí.

Abstract:

The systems of the rental social security are from the point of view in the long-term period guarantee of the realization of the right to the adequate material security in old age. During the active economic life can person be in the situation, that there will be necessary to add also activities from more countries. The aim of the contribution is to analyse the coordination of the social security in the European union countries with accent laid on the practical realization of the rental systems based on addition of insurance time and payment of allowances in foreign countries.

Klíčová slova:

starobní důchod; potřebná doba pojištění; sčítání doba pojištění; výplata dávek do zahraničí; koordinace důchodů v Evropské unii

Key words:

old age pension; needed time insurance; addition of insurance time; payment of allowances in foreign countries; coordination of incomes in the European union

Osnova:

Koordinace důchodových systémů v Evropské unii – ČR, SR, SRN

Starobní důchod v České republice

Starobní důchod ve Slovenské republice

Starobní důchod ve Spolkové republice Německo

Úvod

Koordinace sociálního zabezpečení v zemích Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru představuje praktickou součást aktivního ekonomického života umožňující volný pohyb osob. V návaznosti na realizaci práva na volný pohyb osob se tak otevírá příležitost trávit i několik let produktivního života v různých zemích, aniž by se to dotklo nároků spojených s účastí v systémech zdravotního a sociálního pojištění, resp. s důrazem kladeným na jejich započítávání a zohledňování pro potřeby určování výše dávek. Nejvíce se to dotýká nároků na starobní důchod s nutností správného evidování potřebných dob odpracovaných let a zohlednění výše příjmů pro určení konkrétní částky starobního důchodu složeného ze základní, procentní a dílčí výměry. Komparační analýza se bude věnovat srovnání důchodových systémů povinného státního důchodového pojištění určených k výplatě starobního důchodu v České republice, na Slovensku a v Německu především s ohledem na výši starobního důchodu. Vybranými komparačními kritérii může být průměrná, minimální a maximální výše starobního důchodu v poměru k minimální či průměrné mzdě a životnímu minimu v jednotlivých zemích.

Koordinace důchodového pojištění v Evropské unii

Cílem státem organizovaného systému důchodového pojištění by měla být vždy realizace základního sociálního práva občanů Evropské unie na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří zajišťující takovou výši starobního důchodu, která odráží princip zásluhový s ohledem na délku dob pojištění a jejich regionální rozmístění v rámci práva na volný pohyb osob s možností pojištěnce zvolit podání žádosti o starobní důchod v jedné zemi tak, aby mohl být určen zásluhově maximálně nejvyšší za součinnosti více příslušných kompetentních nositelů důchodového pojištění.

Posuzování nároku na *starobní důchod* ze systémů státního důchodového pojištění se řídí primárně vnitrostátní právní úpravou, přičemž se jako podmínka nevyžaduje státní občanství daného státu, ale místo bydliště, respektive místožití nebo též tzv. středisko zájmu.

K tomu lze uvést příklad¹ tiskopisu *potvrzení o žití*. Tiskopisy jsou dostupné v jazycích vybraných států a v řadě případů rovněž dvojjazyčné.

Žádost o starobní důchod se podává pouze v jednom státě a to prostřednictvím nositele sociálního pojištění toho státu, kde má žadatel bydliště. Starobní důchod lze vyplácet rovněž

---

¹ Tiskopisy jsou v České republice dostupné na *internetovém ePortále České správy sociálního zabezpečení* dostupném on-line: <https://eportal.cssz.cz/web/portal/tiskopisy-pozc>

do zahraničí, pokud se jedná o působnost mimo rámec koordinačních nařízení EU, je nutné předkládat vždy tzv. *potvrzení o žití poživatele starobního důchodu*.

Pokud byl *pojištěnec pojištěn po dobu delší než 1 rok* rovněž v jiném státě, posuzování nároku na starobní důchod bude záviset na tom, zda se jednalo o:

- a) **Členský stát Evropské unie**² a dále Norsko, Island, Lichtenštejnsko a Švýcarsko
- b) **Smluvní stát**, se kterým má konkrétní nositel důchodového pojištění uzavřenou mezinárodní smlouvu o sociálním zabezpečení/*smluvní stát*.

Existuje-li mezi členskými státy Evropské unie *mezinárodní smlouva o sociálním zabezpečení*, a spadá-li problematika do působnosti *koordinačních nařízení EU*, mohou se nadále uplatňovat jen výslovně v příloze koordinačních nařízení uvedné články mezinárodních smluv. Prakticky lze tedy zjednodušeně říci, že společná koordinační pravidla se uplatňují přednostně.

Základní prameny evropského práva – koordinační nařízení

Vývoj spolupráce v oblasti práva sociálního zabezpečení se postupně rozšiřuje a v současné době je základem právní úpravy:

Koordinační Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 88/2003, o koordinaci systémů sociálního zabezpečení, a k němu vydané **prováděcí nařízení** Evropského parlamentu a Rady (ES) č. **987/2009**, které nabylo účinnosti dne 01. 05. 2010. Ve vztahu k členským státům Evropské unie tak byla nahrazena nařízením Rady (EHS) č. 1408/71 a nařízením Rady (EHS) č. 574/72, která se i nadále aplikují ve vztahu k třetím zemím (zahraničí mimo Evropské unie) a k zemím, které k novému koordinačnímu nařízení ještě nepřistoupili (Velká Británie). Nařízení je bezprostředně závazné a aplikovatelné ve všech členských státech Evropské unie a ve státech, které se do spolupráce zapojily, aniž by bylo nutné pravidla implementovat výslovně do vnitrostátní podoby právní úpravy. Nařízení tak představují základní, přímo závazné a nad národní právní předpisy postavené předpisy. Společenství koordinují systémy sociálního zabezpečení všech členských států.

Jestliže se osoby v rámci volného pohybu osob pohybují za prací po státech Evropské unie, je nutné vědět, ve kterém státě budou pojištěny. Účast těchto migrujících osob na systému sociálního zabezpečení (nemocenské pojištění, důchodové pojištění a politika zaměstnanosti v ČR) a zdravotního pojištění se řídí právními předpisy o sociálním zabezpečení toho členského státu, které byly určeny jako příslušné v souladu s koordinačním nařízením.

---

² Evropská unie/EU, základní informace o členských státech on-line: <http://europa.eu/>

Koordinační pravidla

Evropská legislativa směřuje buď k *harmonizaci*, tedy ovlivňování obsahu národních právních řádů, nebo ke *konvergenci/koordinaci*, tedy sblížování/spolupráci směřující k účinnému využívání práva svobodně se pohybovat v rámci celé Evropské unie, která je typická právě pro oblast sociální ochrany.³ **Subsidiarita** evropského práva – přednostně se aplikuje vnitrostátní právo a evropské právo nastupuje jen ve sporných případech jako mezinárodní norma kolizního charakteru, rozlišovací určovací pravidlo. *Zásada subsidiarity* je upravena v článku 3b Maastrichtské smlouvy, později č. 5 AS, resp. SEU. Evropská unie vyvíjí činnost jen tehdy, pokud cíle navrhované činnosti nemohou být uspokojivě dosaženy členskými státy a mohou být z důvodu rozsahu a účinků navrhované činnosti lépe dosaženy na úrovni Evropské unie (čl. 69 SFEU).⁴ **Proporcionalita** evropského práva – zásahy do vnitrostátní právní úpravy jsou jen takové, aby nepřekračovaly rámec cíle určeného v rámci koordinace sociálního zabezpečení. *Zásada proporcionality* v praxi znamená, že žádná činnost EU nesmí jít nad rámec toho, co je nezbytné k dosažení cílů EU.⁵

Koordinace systémů sociálního zabezpečení je tak založena na **4 základních principech**⁶.

- **Rovné zacházení** – osoby migrující na území členských států podléhají stejným povinnostem a užívají stejných výhod jako státní příslušníci dotyčného státu, na jehož území žijí a pracují.
- **Aplikace právního řádu jednoho státu** – nemělo by dojít k situacím, že by migrující osoba podléhala právním předpisům více států nebo naopak nebyla pojištěna vůbec.
- **Princip sčítání dob pojištění** – člověk stráví část svého pracovního života v jednom státě a část v jiném státě a přitom by nesplnil předepsanou dobu pro nárok na dávku v některém z nich, je pak nutné přihlédnout i k dobám pojištění získaným v jiných členských státech.
- **Princip zachování nabytých práv** – umožňuje, aby dávky sociálního zabezpečení byly vypláceny oprávněné osobě i mimo území toho členského státu, kde na ně vznikl nárok, do státu jiného místa bydliště nebo pobytu.

Určení státu pojištění – příslušnost k právním předpisům

Pravidla pro určování příslušnosti k právním předpisům sociálního zabezpečení slouží k zajištění principu aplikace právních předpisů jednoho státu. Aplikací příslušných ustanovení

³ TRÖSTER, P. *Právo sociálního zabezpečení*. C. H. Beck, Praha 2013, s. 48

⁴ TRÖSTER, P. *Právo sociálního zabezpečení*. C. H. Beck, Praha 2013, s. 47

⁵ TRÖSTER, P. *Právo sociálního zabezpečení*. C. H. Beck, Praha 2013, s. 47

⁶ KOLDINSKÁ, K. *Sociální zabezpečení osob migrujících mezi státy EU*, C. H. Beck, Praha 2007, s. 49 a násl.

mezinárodních smluv o sociálním zabezpečení nemůže dojít k situaci, aby osoba krytá smlouvou byla pojištěna v obou smluvních státech či naopak v žádném z nich. Primární je pravidlo státu místa výkonu činnosti – „*lex loci laboris*“. Jde o základní pravidlo platící pro osoby zaměstnané, samostatně výdělečně činné bez ohledu na místo jejího bydliště. Pravidlo se aplikuje automaticky bez nutnosti zvláštních potvrzení, nenastane-li nějaká zvláštní situace. Situace odlišné vyžadují zvláštní posouzení a neaplikují se automaticky. V takových případech je nutné příslušnost k právním předpisům stanoveným způsobem osvědčit (*bilaterálním formulářem* nebo *potvrzením o pojištění*)⁷. Určené právní předpisy se týkají jak poskytování dávek (starobní důchod) tak i odvádění pojistného (důchodové pojištění) a platí pro všechna odvětví práva sociálního zabezpečení krytá příslušnou mezinárodní smlouvou a stanovená příslušnou vnitrostátní legislativou.

Nejčastěji se *zvláštní pravidla* používají u pracovníků vysílaných k výkonu činnosti na území druhého smluvního státu, státních úředníků, členů diplomatických sborů a konzulárního zastopení a pracovníků vykonávajících činnost v oboru mezinárodní přepravy. Pověřené instituce důchodového pojištění se mohou dohodnout na udělení výjimky.

Souběžný výkon činnosti na území dvou smluvních států většina mezinárodních smluv o sociálním zabezpečení neupravuje. Může se jednat o souběžný výkon činnosti pro dva více zaměstnavatelů, případně výkon zaměstnání a samostatné výdělečné činnosti na území dvou a více států. Pak by v praxi mohlo docházet k situacím, že dotčená osoba bude podléhat více právním řádům z každé výdělečné činnosti v jiném státě. Což jsou právě případy, kdy může vznikat rovněž právo spojené s účastí v různých systémech důchodového pojištění.

Starobní důchod v České republice

V České republice je základním pramenem práva **zákon o důchodovém pojištění č. 155/1995 Sb., v platném znění/ZPD**, který je základním předpisem upravujícím nároky na důchody, způsob stanovení výše důchodů a podmínky pro jejich výplatu. Osoby účastné tohoto pojištění mají právo na zabezpečení v životních situacích jako je stáří, invalidita (přímý důchod) a úmrtí živitele (pozůstalostní důchod). Tehdy mají plátcí pojistného prakticky nárok na vyplácení dávek důchodového zabezpečení, o které je nutné požádat.

Základní důchodové pojištění tvoří spolu s nemocenským pojištěním součást **sociálního zabezpečení** ve smyslu zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení ve znění pozdějších předpisů.

---

⁷ Tiskopisy jsou dostupné na internetových stránkách, v ČR ePortál ČSSZ on-line: <http://www.cssz.cz/cz/tiskopisy/evropska-unie.htm>

Odvod pojistného upravuje zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, na pojistném vybere, jsou příjmem státního rozpočtu. Pojistné na sociální zabezpečení zahrnuje platby na: nemocenské pojištění, důchodové pojištění příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.

Důchodový systém ČR je založen na **povinném základním důchodovém pojištění**.

Dále přechodně na **důchodovém spoření** podle zákona č. 426/2011 Sb., od roku 2013, dne 1. 1. 2016 nabyt účinnosti zákon č. 376/2015 Sb., o ukončení důchodového spoření, kterým byla ze zákona ukončena účast na důchodovém spoření všem jeho účastníkům. Uvedený zákon poskytuje účastníkům důchodového spoření možnost, aby si individuálně doplatili pojistné na důchodové pojištění, a tím v budoucnu získali vyšší procentní výměru starobního důchodu.

Tradičně již na **doplňkovém penzijním spoření** podle zákona č. 427/2011 Sb., které nahradilo **penzijní připojištění se státním příspěvkem podle zákona č. 42/1994 Sb.**

Součástí **dobrovolných doplňkových systémů** jsou i produkty komerčních pojišťoven - zejména životní pojištění. V členských státech EU poměrně obvyklé zaměstnavatelské penzijní systémy nejsou v ČR zatím hojně zastoupeny. Doplňkové systémy fungují rovněž na Slovensku a v Německu.

Žádost o starobní důchod sepisuje místně příslušná Okresní správa sociálního zabezpečení podle bydliště žadatele a rozhoduje Česká správa sociálního zabezpečení.⁸

Základní dvě podmínky musí být splněny současně – dosažení důchodového věku⁹ a získání minimálně potřebné délky doby pojištění (lze zohlednit i doby ze zahraničí).

Výše důchodů se skládá z několika složek závislých na určení tzv. výpočtového základu. Výpočtový základ je tak nejen v České republice ale i na Slovensku a v Německu základní veličinou, která ovlivňuje reálnou výši starobního důchodu konkrétního pojištěnce. Starobní důchod se skládá z jednotné **základní výměry** shodné pro všechny důchody, z konkrétní **procentní výměry** určené procentní sazbou z výpočtového základu a v případě vstupu cizího prvku z **dílčí výměry** určené podle účasti v systému důchodového pojištění v zahraničí.

Výpočtový základ je hlavní veličinou pro stanovení procentní výměry přímého důchodu. Prakticky je nutné vždy určit rozhodné období pro jeho stanovení, zjistit výši vyměřovacích základů a vyloučených dob v jednotlivých kalendářních letech a vyměřovací základy aktualizovat na současnou mzdovou úroveň (tzv. roční vyměřovací základy). Dále je nutné vypočítat měsíční průměr takto aktualizovaných vyměřovacích základů (tzv. osobní

---

⁸ Česká správa sociálního zabezpečení/ČSSZ, on-line: <http://www.cssz.cz/cz/>

⁹ Důchodovému věku byla pozornost věnována v rámci konference v roce 2016.

vyměřovací základ) redukcí osobního vyměřovacího základu za využití aktuálních tzv. redukčních hranic (§ 15 ZDP). Prakticky lze doporučit věkovou a důchodovou kalkulačku Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky¹⁰ pro informativní určení konkrétní výše starobního důchodu a dále využít možnosti požádat o tzv. ***Informativní osobní list důchodového pojištění (zkráceně IOLDP)*** vydávaný na žádost Českou správou sociálního zabezpečení v Praze¹¹. Žádost na předepsaném tiskopise¹² lze zaslat písemně nebo elektronicky se zaručeným elektronickým podpisem nebo prostřednictvím datové schránky.

Základním předpokladem pro podání žádosti a vzniku nároku na starobní důchod je splnění dvou podmínek: Dosažení příslušného důchodového věku - § 32 ZDP (pozornost této problematice byla věnována na loňské konferenci VŠE 2016). Získání potřebné doby pojištění – získané v ČR nebo v cizině, § 29 ZDP, v roce 2017 je nutné získat nejméně 33 let pojištění, v roce 2018 34 let a od roku 2019 to bude 35 let zatím beze změn jako minimální potřebná doba pojištění, do které však mohou být započítávány rovněž doby zahraničního pojištění.

Výše starobního důchodu se odvozuje od výše příjmů v produktivním věku, přičemž se však pro účely důchodového pojištění určují tzv. redukční hranice pro určení osobního vyměřovacího základu.

Minimální výše starobního důchodu vyplývá ze zákona o důchodovém pojištění. V porovnání s právní úpravou na Slovensku a v Německu, je tak náš minimální starobní důchod velice nízký. Úvahy o zvýšení minimální výměry starobního důchodu se však objevují již delší dobu i u nás.

Průměrná výše starobního důchodu a valorizace 2018 v České republice

Výše starobního důchodu v ČR je upravena v § 33 ZDP. Základní výměra činí částku 9% průměrné mzdy měsíčně, což je v roce 2017 2.700,- CZK/108 EUR. Procentní výměra se stanovuje procentní sazbou z výpočtového základu podle doby pojištění získané do vzniku nároku na důchod a podle získané doby pojištění a činí nejméně 770,- CZK/30,80 EUR. Minimální výše důchodu v ČR tak činí částku 3.470,- CZK, což je srovnatelné s částkou životního minima jednotlivce stanovenou zvláštní právní úpravou na 3.410,- CZK/ŽM, z. č. 110/2006 Sb., v platném znění.

---

¹⁰ Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky/MPSV ČR, věková a důchodová kalkulačka on-line: <https://www.mpsv.cz/cs/2435>

¹¹ Česká správa sociálního zabezpečení (odbor správy údajové základny), on-line: <http://www.lekarske-posudky.eu/cz/duchodove-pojisteni/informativni-osobni-list-duchodoveho-pojisteni.htm>

¹² Žádost o informativní osobní list důchodového pojištění/IOLDP, ePortál: <https://eportal.cssz.cz/web/portál/tiskopisy-zoldp>

Valorizace důchodů bude od ledna 2018 výrazně vyšší, než tomu bylo dříve, neboť se do zvýšení promítne nově polovina růstu reálných mezd v roce 2016, zatímco doposud byl růst mezd zohledněn pouze jednou třetinou. Důchody se tak v České republice v roce 2018 zvýší v průměru o 475,- CZK/19,- EUR.

Průměrná výše starobního důchodu v České republice v roce 2017 činí 13.056,- CZK/522,24 EUR. Prakticky lze doporučit aktuální statistickou ročenku České správy sociálního zabezpečení 2016¹³. Publikace má pět hlavních tabulkových částí. Např. v kapitole o vyplácených důchodech je uvedeno, kolik bylo k 31. 12. 2016 vypláceno důchodů, jakého druhu, komu a v jaké kombinaci. Soubor vyplácených důchodů je popsán i v členění podle krajů, průměrné výše důchodu, průměrného věku důchodce a podle druhu důchodu. Sestavy zároveň uvádějí zastoupení žen a mužů. Údaje o přiznaných a vyplácených invalidních důchodech jsou rozšířeny o příčiny invalidity. Data jsou tříděna podle 19 skupin diagnóz definovaných Světovou zdravotnickou organizací (WHO). Ročenka je doplněna **informacemi demografického charakteru** a údaji, které ilustrují některé fáze zpracování důchodové agendy. Publikace je jedním ze zdrojů pro tvorbu důchodových datových sad, které ČSSZ ve formátu otevřených dat publikuje na svém speciálním portále na internetové adrese: data.cssz.cz. Vybrané statistiky a přehledy z oblasti důchodové pojištění jsou k dispozici také v sekci Statistiky na webu ČSSZ.

Maximální výše starobního důchodu v České republice¹⁴

Maximální výše důchodu v České republice v roce 2017		
Výpočtový základ	Doba pojištění	Maximální státní důchod
38 555 Kč	35 let	22 792 Kč
38 555 Kč	36 let	23 370 Kč
38 555 Kč	37 let	23 949 Kč
38 555 Kč	38 let	24 527 Kč
38 555 Kč	39 let	25 105 Kč
38 555 Kč	40 let	25 683 Kč
38 555 Kč	41 let	26 262 Kč

¹³ Ročenka důchodového pojištění v ČR - ČSSZ 2016, on-line: Statistická ročenka 2016 ČSSZ, on-line: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2017/Dulezita-data-z-oblasti-duchodu-za-rok-2016-shrnuje-statisticka-rocenka-CSSZ.htm>

¹⁴ GOLA, P. *Maximální důchod závisí na odpracovaných letech*, on-line: <https://www.investujeme.cz/clanky/maximalni-duchod-v-roce-2017-zavisi-jen-na-odpracovanych-letech/>

	38 555 Kč	42 let	26 840 Kč	
	38 555 Kč	43 let	27 418 Kč	
	38 555 Kč	44 let	27 997 Kč	
	38 555 Kč	45 let	28 575 Kč	

Starobní důchod ve Slovenské republice

Ve Slovenské republice je základním pramenem práva **zákon o sociálním pojištění, z. č. 461/2003 Z. z. SR** o sociálnom poistení, ve znení pozdějších předpisů, který nabyt účinnosti dne 01. 01. 2004. Před tím platila na Slovensku pravidla shodná jako Československá právní úprava. Ze systému důchodového pojištění se poskytují dávky přímé (starobní, invalidní) a pozůstalostní (vdovský/vdovecký a sirotčí).

Flexibilní nastavení *důchodového věku* na Slovensku od 01. ledna 2017 pro pojištěnce narozené po 31. prosinci 1954 umožňuje stanovit každoročně Ministerstvem práce a sociálních věcí a rodiny Slovenské republiky v závislosti na dynamice vývoje primární střední délky života společné pro muže a ženy zjištěné Statistickým úřadem Slovenské republiky. Důchodový věk na rok 2017 byl ustanoven opatřením Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny SR č. 269/2016 Z. z. SR o úpravě důchodového věku a referenčního věku na *62 let a 76 dní*. Pro praxi lze doporučit slovenskou kalkulačku důchodového věku Sociální pojišťovny¹⁵ na internetu.

Od 1. července 2015 byl na Slovensku zaveden **minimální důchod**, jehož účelem je zajistit pojištěnci důchodový příjem na takové úrovni, aby nebyl odkázaný na pomoc v hmotné nouzi. O přiznání minimálního důchodu se nemusí žádat, o nároku na přiznání zvýšení důchodu na minimální důchod rozhoduje Sociální pojišťovna¹⁶. Podmínkou nároku je splnění nejméně 30 let potřebné doby důchodového pojištění a požádat o přiznání všech důchodů, tedy starobní důchod, invalidní důchod a pozůstalostní důchod. Do této doby se samozřejmě započítává i doba pojištění získaná v zahraničí v souladu s pravidly koordinace a mezinárodní spolupráce. Za 30 let kvalifikovaného období potřebné doby pojištění přísluší minimální důchod na Slovensku ve výši 269,50 EUR měsíčně, což představuje částku 1,36 násobku sumy životního minima v roce 2016 (198,09 EUR/měsíčně). Za každý další rok nad se minimální důchod zvýší o 2% sumy životního minima za 31. až 39. rok a o 3% za 40. a další rok kvalifikovaného období. Maximální výšku minimálního důchodu zákon nestanovuje.

¹⁵ Sociální pojišťovna SR, kalkulačka důchodového věku on-line: https://esluzby.socpoist.sk/doch_vek/

¹⁶ Socialna poisťovňa, on-line:

Minimáln důchod na Slovensku v letech 2015 až 2017¹⁷

Minimálny dôchodok na roky 2015 až 2017		
Počet kvalifikovaných rokov	Násobok životného minima	Minimálny dôchodok(EUR)
30	1,36	269,50 EUR
31	1,38	273,40 EUR
32	1,40	277,40 EUR
33	1,42	281,30 EUR
34	1,44	285,30 EUR
35	1,46	289,30 EUR
36	1,48	293,20 EUR
37	1,50	297,20 EUR
38	1,52	301,10 EUR
39	1,54	305,10 EUR
40	1,57	311,10 EUR
41	1,60	317,00 EUR
42	1,63	322,90 EUR
43	1,66	328,90 EUR
44	1,69	334,80 EUR
45	1,72	340,80 EUR
46	1,75	346,70 EUR
47	1,78	352,70 EUR
48	1,81	358,60 EUR
49	1,84	364,50 EUR
50	1,87	370,50 EUR
...	...	...

Vyrovnávací příplatek

Vedle institutu minimální výše starobního důchodu je dále od 01. 01. 2016 zaveden na Slovensku tzv. *vyrovnávací příplatek*¹⁸ jako nová důchodová dávka poskytovaná ze starobního pojištění, jehož účelem je kompenzovat negativní důsledky rozdělení České a Slovenské federativní republiky (ČSFR) na důchody některých pojištěnců. Vyrovnávací příplatek tak má zabezpečit, aby úhrnná suma slovenského a českého starobního důchodu dosahovala na částku, která by pojištěnci příslušela, pokud by se do doby započítávala i doba před 1. lednem 1993 a hodnotila by se pro účely slovenského starobního důchodu za předpokladu, že jsou splněny všechny ostatní zákonem stanovené podmínky.

Sociální pojišťovna SR sumu vyrovnávacího příplatku každoročně k 31. lednu kalendářního roku určuje v závislosti na aktuální výši slovenského a českého starobního důchodu. Pro tyto

¹⁷ Minimální důchod na Slovensku, on-line informace: <http://www.socpoist.sk/minimalny-dochodok/60217s>

¹⁸ Blíže on-line: Socialna poisťovna, <http://www.socpoist.sk/dochodkove-poistenie-qcg/48006s>

účely se český starobní důchod přepočítává na EURa podle kurzu EUR k CZK vyhlášeného Evropskou centrální bankou k 1. lednu kalendářního roku, ve kterém se suma vyrovnávacího příplatku určuje. Suma vyrovnávacího příplatku se tak každoročně nezvyšuje jako starobní důchody podle § 82 zákona č. 461/2003 Z. z., ve znění pozdějších předpisů.

Zde je na místě poznamenat, že problematikou vyrovnávacího příplatku se zabýval Soudní dvůr Evropské unie v případě Landtova vs ČSSZ, předběžnou otázku položil Nejvyšší správní soud ČR¹⁹, a k dané otázce se vyjádřil rovněž Ústavní soud České republiky²⁰. V zásadě se jednalo o problém, zda poskytování vyrovnávacího příplatku pouze pro občany Slovenské republiky, nepředstavuje z pohledu evropského práva diskriminaci příslušníků z jiných členských států. Ústavní soud České republiky však ve svém výkladu zdůraznil především historické souvislosti existence Československa a z toho plynoucí závazky založené na principu mezistátní mezinárodní spolupráce s důrazem na podstatu vnitrostátního práva regulovaného s ohledem na rozdělení státu do dvou samostatných celků v roce 1993.

Valorizace důchodů na Slovensku

Na Slovensku dochází pravidelně k *valorizaci*²¹ starobních důchodů podobně jako v České republice nově od roku 2018. Průměrná výše starobního důchodu na Slovensku byla stanovena pro potřeby valorizace v roce 2018 k datu 30. 06. 2017.

Nový mechanismus zvyšování důchodových dávek na Slovensku vyplývá z novely zákona o důchodovém pojištění účinné k 19. říjnu 2017. Zvýší se o 0,8% měsíční sumy důchodu nejméně o pevnou částku uvedenou k tomu ve zvláštní tabulce podle druhu důchodu, která je určena jako 2% z průměrného měsíčního důchodu vykázaného Sociální pojišťovnou k 30. červnu 2017.

Průměrná výše měsíčního starobního důchodu v EUR na Slovensku k 30. 06. kalendářního roku pro potřeby valorizace²²

	2015	2016	2017
Starobní důchod	400,8414235	405,7855980	417,5765870

Starobní důchod ve Spolkové republice Německo

¹⁹ Nejvyšší správní soud České republiky, Informace o řízení před Soudním dvorem EU, on-line: Věc C-399/09 Landtová proti České správě sociálního zabezpečení, Rozsudek NSS ČR 3 Ads 130/2008-206 on-line: http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2008/0130_3Ads_08_20110831084552_prevedeno.pdf

²⁰ Ústavní soud České republiky, Nále IV. ÚS 31/05, on-line: <https://www.usoud.cz>

²¹ Valorizace důchodů na Slovensku od roku 2018, on-line: <http://www.socpoist.sk/priemerne-vysky-dochodkovych-davok-pre-potreby-valorizacie--k-306-/56026s>

²² Průměrná výše důchodových dávek na Slovensku k 30. 06. Příslušného kalendářního roku, on-line: <http://www.socpoist.sk/priemerne-vysky-dochodkovych-davok-pre-potreby-valorizacie--k-306-/56026s>

Základním pramenem spolkového německého práva je **Zákoník sociálního zabezpečení SRN/Zákonné důchodové pojištění, Sozialbesetzbuch /SGB/Gesetzliche Rentenversicherung**, šestá kniha z 18. prosince 1989, v platném znění.²³

Důchodový věk v Německu činí v současné době 65 let a 6 měsíců, existují však i možnosti dřívějšího odchodu obdobně jako u nás za předpokladu splnění 35 let potřebné doby pojištění již od 63 let věku. Základní informace jsou k dispozici na internetu on-line: www.deutsche-rentenversicherung.de a lze se informovat v Německu na bezplatné telefonní lince 0800 1000 4800.

Ve Spolkové republice Německo je nejzásadnější změnou od roku 2017 tzv. *Flexirentengesetz*. Od začátku roku 2017 jsou uvolněna pravidla pro možnost přivýdělku ke starobnímu důchodu. Doposud bylo možné si vydělat maximálně 450 EUR měsíčně k plnému starobnímu důchodu a 2x v roce 900 EUR. Pokud si poživatel starobního důchodu vydělal více, byl vyplácen starobní důchod jen ve výši 2/3, jedné poloviny nebo třetiny v podstatě se srážkami z důchodu.

Další zásadní změna souvisí s *valorizací důchodů*, přičemž prakticky dochází k postupnému snižování rozdílů ve výši starobních důchodů ve starých a nových spolkových zemích.

K 1. lednu každého kalendářního roku se zvyšují tzv. výpočtové částky sociálního pojištění. Důležitými hodnotami německého zákonného důchodové pojištění/Rentenversicherung jsou **bodová hodnota/Bezugsgröße** a **vyměřovací hodnota příspěvku/Beitragsbemessungsgrenze**.

Bodová hodnota se určuje z průměrného příjmu všech důchodově pojištěných za předpředchozí kalendářní rok. Tato hodnota tak tedy prakticky pro rok 2017 se určuje podle roku 2015. Bodová hodnota má vliv na individuální hranici příjmu pro starobní důchod a jeho krácení z důvodu vedlejších příjmů a povinně pojištěných osob samostatně výdělečně činných. To se právě mění v roce 2017. V roce 2017 bude tato bodová hodnota 2.975 EUR/měsíčně a 35.700,- EUR/ročně a ve starých spolkových zemích 2.660,- EUR/měsíčně a 31.920,- EUR/ročně v nových spolkových zemích.

Vyměřovací hodnota příspěvku je maximální výše příjmu, z které musí být zákonné příspěvky důchodového pojištění odváděny, tzv. maximální vyměřovací základ. Tato hodnota je určována podle vývoje hrubých příjmů a příjmů za předchozí rok ve vztahu k předpředchozímu kalendářnímu roku a podle toho upravena a pro rok 2017 činí měsíčně 6.350,- EUR (76.200,-

---

²³ Neúřední znění německých zákonů je dostupné on-line: https://www.gesetze-im-internet.de/sgb_6/BJNR122610989.html#BJNR122610989BJNG001601308

EUR za rok) ve starých spolkových zemích. V nových spolkových zemích stoupne hranice na 5.700,- EUR/měsíčně a 68.400,- EUR/ročně.

Zvýšení důchodů je procentuální k výši starobního důchodu. Měsíční důchod ve výši 1.000,- EUR v systému západním se zvýší v důsledku změn 2017 o 19% a v systému východním o 35,90 EUR.²⁴

K 1. červenci 2017 tak stoupnou ve Spolkových zemích o 1,9% a v nových spolkových zemích o 3,59%. Aktuální výše důchodu se tak zvýší ve starých spolkových zemích z 30,45 EUR na 31,03 EUR. V nových spolkových zemích stoupne aktuální důchodová hodnota (východ) z 28,66 EUR na 29,69 EUR. V důsledku tohoto tedy aktuální hodnota důchodu v nových spolkových zemích představuje 95,7 % západní hodnoty, doposud to bylo 94,1%. K 1. červenci 2016 bylo v Německu 16,9 Milionů důchodců na západě a 4,1 miliónů na východě.

Průměrná výše důchodu²⁵ v jednotlivých spolkových zemích Německa v EUR/měsíc²⁶

Průměrná německá penze v jednotlivých spolkových zemích Německa 2010²⁷

---

²⁴ Základní informace ke změnám v důchodovém pojištění v Německu jsou dostupné na internetu on-line: http://www.deutsche-rentenversicherung.de/Allgemein/de/Inhalt/Allgemeines/FAQ/Rentenanpassung_2017/00_faq_liste_rentenanpassung.html

²⁵ Statistický portál Německého důchodového pojištění/Statistikportal der Rentenversicherung, on-line: <https://statistik-rente.de/drv/>
Německé spolkové důchodové pojištění/ Deutsche Rentenversicherung Bund (DRV Bund) on-line: <https://www.service.bund.de/Content/DE/DEBehoerden/D/DRV-Bund/Deutsche-Rentenversicherung-Bund.html?nn=4641532>, Regionální přehledy 2010, on-line: http://www.deutsche-rentenversicherung.de/Allgemein/de/Inhalt/6_Wir_ueber_uns/03_fakten_und_zahlen/03_statistiken/02_statistikpublikationen/03_rv_in_zeitreihen.html

²⁷ Aktuální statistiky německého důchodového pojištění on-line: <https://statistik-rente.de/drv/>

Průměrná německá penze v jednotlivých spolkových zemích Německa 2010 (rok 2010, v euro za měsíc)

<i>Spolková země</i>	<i>Ženy</i>	<i>Muži</i>
<i>Berlín</i>	684	1039
<i>Sasko</i>	683	1059
<i>Braniborsko</i>	677	1036
<i>Durynsko</i>	670	1030
<i>Meklenbursko-Přední Pomořansko</i>	653	1001
<i>Sasko-Anhaltsko</i>	650	1034
<i>Hamburk</i>	596	1070
<i>Bádensko-Württembersko</i>	516	1055
<i>Brémy</i>	508	1044
<i>Bavorsko</i>	496	983
<i>Hesensko</i>	494	1052
<i>Šlesvicko-Holštýnsko</i>	483	1018
<i>Dolní Sasko</i>	459	1024
<i>Severní Porýní-Vestfálsko</i>	458	1118
<i>Porýní-Falc</i>	430	1014
<i>Sársko</i>	390	1119

Srovnání průměrné výše starobního důchodu v ČR, SR a SRN, pro přepočítání CZK/EUR použít informativní kurz 25CZK/1EUR (zdroj autorka příspěvku)

Prům. starobní důchod 2017	Průměr 2017	Muž	Žena	Minimální starobní důchod vs. Životní minimum/ŽM
ČR	13.314,- CZK	M 13.056,- CZK = 522,- EUR	Ž 10.738,- CZK = 429,- EUR	Základní + procentní výměra 2.700+770 CZK
				Starobní důchod minimální 3.470,- CZK=140EUR
				3.410,-CZK

				ŽM jednotlivce, z. č- 110/2006 Sb.
				Minimální mzda 11.000,- CZK
SR – 2017	417,5765870 EUR			Od 01.července 2015, částka v roce 2016 269,50 EUR, což je 1,36 násobek životního minima 198,09EUR.
SRN – 2009	742,- EUR	M 1049,- EUR	Ž 528,- EUR	„Dodatkový důchod“ 850,- EUR pro osoby s dlouhodobě nízkým příjmem, nezaměstnané.

Závěr

Závěrem lze konstatovat, že podstatou práva na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří garantovaného českou Listinou základních práv a svobod by měla být garance starobního důchodu pokrývajícího základní životní potřeby tak, aby nebylo potřeba příliš nízké částky starobního důchodu doplňovat o další plnění z nepojistných systémů podpory bydlení a dávek pomoci v hmotné nouzi. Celkově je tedy vhodné sledovat vývoj průměrné výše starobního důchodu ve vztahu k výši minimální mzdy nebo průměrné mzdy v národním hospodářství a ve vztahu k výši životního a existenčního minima. Koordinace důchodových systémů navíc zaručuje možnost zvýšení starobního důchodu o dílčí částky promítající účast a podíl na systémech důchodového pojištění v zemích, kde byl pojištěnec v průběhu svého ekonomicky aktivního života po dobu delší než 1 rok důchodově pojištěn. Podávat žádost o starobní důchod je možné vždy jen v jedné zemi, a proto lze prakticky doporučit sledovat průběžně celkovou evidenci důchodového pojištění a vyžádat si před podáním žádosti například

informativní osobní list důchodového pojiště í a zvážit, v které zemi je tak nevhodnější z tohoto úhlu pohledu o starobní důchod požádat s ohledem na místo, kde pojištěnec trvale nebo přechodně pobývá, a doložit to příslušným potvrzením o žití po dobu delší než 6 měsíců, resp. 1 rok. Pojištěnec se nemusí po celý rok trvale zdržovat pouze v jedné zemi, musí však prokázat, kde má tzv. středisko zájmu, kde se realizuje větší část jeho aktivit.

Základem práva na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří je garance státem organizovaného povinného systému důchodového pojištění s důrazem kladeným na jeho reálnou udržitelnost, smysluplnost spjatou především s garancí takové výše starobního důchodu, aby předpoklad Listinou základních práv a svobod zakotveného práva mohl být naplněn.

Ekonomické aktivity ve více zemích by měli pozitivně přispět k navýšení celkové výměry starobního důchodu o „dílní část“ dorovnávanou na základě koordinace s vybranou zahraniční institucí důchodového systému země, kde byly vyvíjeny ekonomické aktivity v průběhu celého ekonomicky aktivního života.

Administrativní náročnost zpracování podaných žádostí by neměla být překážkou rychlého a správného vyřízení žádosti o starobní důchod s cizím prvkem.

Literatura (velikost 12, řádkování 1,5, bez odsazení, zarovnání vlevo)

- [1] KOLDINSKÁ, K. a kol. *Sociální zabezpečení osob migrujících mezi státy EU*. C. H. Beck, Praha 2007, s. 246, ISBN 978-80-7179-622-0.
- [2] TRÖSTER, P. a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. C. H. Beck, Praha 2013, s. 320, ISBN 978-80-7400-473-5.
- [3] GOLLA, P. *Maximální důchod závisí na odpracovaných letech*, [online]. [cit. 2017-31-10]. Dostupné z: <https://www.investujeme.cz/clanky/maximalni-duchod-v-roce-2017-zavisi-jen-na-odpracovanych-letech/>
- [4] Evropská unie/EU, *Europa.eu* [online]. [cit. 2017-31-10]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/index_cs.htm/
- [5] Česká správa sociálního zabezpečení/ČSSZ, *cssz.cz* [online]. [cit. 2017-31-10]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/>
- [6] Sociální pojišťovna Slovenské republiky/Social'na poisťovna SR, *socpist.sk* [online]. [cit. 2017-31-10]. Dostupné z: <http://www.socpist.sk/>
- [7] Důchodového pojištění SRN/Deutsche Rentenversicherung Bund/DRV, *deutsche-rentenversicherung.de* [online]. [cit. 2017-31-10]. Dostupné z: <http://www.deutsche-rentenversicherung.de/>

- [8] Nařízení Evropského parlamentu a Rady ES č. 883/2004 o koordinaci sociálního zabezpečení
- [9] Prováděcí Nařízení Evropského parlamentu a Rady ES č. 987/2009
- [10] Zákon o důchodovém pojištění ČR, z. č. 155/1995 Sb., v platném znění
- [11] Zákon o sociálním pojištění SR, z. č. 461/2003 Z. z. SR, v platném znění
- [12] Zákoník sociálního zabezpečení SRN/Zákonné důchodové pojištění, Sozialbesetzbuch /SGB/Gesetzliche Rentenversicherung, šestá kniha z 18. prosince 1989, v platném znění

Kontaktní adresa autora:

Ilona Kostadinovová, Mgr. et Bc.

Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni

Sady Pětatřicátníků 14

306 14 Plzeň

E-mail: ilda@seznam.cz